

FinTech

กับการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

ความเหลื่อมล้ำเป็นหนึ่งในปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญของไทยและหลายประเทศทั่วโลก สะท้อนจากรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงที่สุดและกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำที่สุดของประเทศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ งานศึกษาหลายชิ้น รวมทั้งที่จัดทำโดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank) ชี้ให้เห็นว่า หนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาความเหลื่อมล้ำ คือ การไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) พื้นพื้นฐาน เช่น บัญชีเงินฝาก หรือการมีระบบการชำระเงินที่มีค่าธรรมเนียมที่ถูก ทำให้บุคคลหรือครัวเรือนจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินอื่น เช่น การชำระและโอนเงิน หรือสินเชื่อ ซึ่งเป็นบริการที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต อันจะนำไปสู่การลดช่องว่างความยากจน (Poverty Gap) และความเหลื่อมล้ำได้ ในที่สุด ซึ่งเทคโนโลยีทางการเงิน (ฟินเทค) จะเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยให้คนสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินพื้นฐานและค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีอย่างยั่งยืน

ช่องว่างความยากจน (Poverty Gap)

หมายถึง ช่องว่างระหว่างมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนจนที่ตกอยู่ใต้เส้นความยากจน เพื่อบ่งชี้ว่าคนจนเหล่านี้มีระดับรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนมากน้อยเพียงใด

FINANCIAL INCLUSION in the Sustainable Development Goals

องค์การสหประชาชาติได้บรรจุการเข้าถึงบริการทางการเงินเป็นส่วนหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ถึง 7 เป้าหมายจากทั้งหมด 17 เป้าหมาย ไทยเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและรับปฏิบัติตามทั้ง 17 เป้าหมาย (ที่มา : www.un.or.th)

FinTech กับการเข้าถึงบริการทางการเงิน

เมื่อพัฒนาการทางเทคโนโลยีเติบโตอย่างก้าวกระโดด และเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันกับประชาชนทุกกลุ่มมากขึ้นด้วยราคาที่ต่ำลง การประยุกต์ใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีทางการเงิน จึงนำมาสู่โอกาสการเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงิน ที่จะนำไปสู่การบรรเทาปัญหาความเหลื่อมล้ำ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในหลายประเทศที่ใช้เทคโนโลยีทั้งในระดับพื้นฐานและระดับสูง ตามระดับการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานของแต่ละประเทศ เพื่อช่วยส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงิน

M-Pesa เป็นตัวอย่างของบริการทางการเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ ที่เริ่มให้บริการในเคนยาเป็นประเทศแรก ตั้งแต่ปี 2550 โดยประชาชนสามารถทำธุรกรรมทางการเงินพื้นฐานได้ จากโทรศัพท์มือถือของตนเอง ผ่านกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Wallet) ทำให้ผู้ใช้สามารถฝากเงิน ถอนเงิน โอนเงิน หรือนำเงินไปใช้ซื้อสินค้าหรือบริการได้ โดยไม่ต้องมีบัญชีธนาคาร นอกจากนี้ M-Pesa ยังมีโปรแกรมส่งเสริมการออม โดยยอเงินออมใน M-Pesa จะใช้เป็นหลักฐานทางการเงินประกอบการพิจารณาให้ได้รับอนุมัติสินเชื่อง่ายขึ้น ซึ่งในช่วง 10 ปีภายหลังจากเปิดให้บริการครั้งแรก M-Pesa ได้ขยายการให้บริการครอบคลุม 10 ประเทศ มีผู้ใช้บริการรวม 29.5 ล้านราย และพบว่าประชาชนกว่าร้อยละ

96 ที่อาศัยนอกกรุงไนโรบี (เมืองหลวงของเคนยา) มีบัญชี M-Pesa อย่างน้อย 1 บัญชี และจากการสำรวจของ World Bank ในปี 2560 พบว่าร้อยละ 82 ของกลุ่มตัวอย่างประชากรเคนยาเข้าถึงบริการทางการเงิน โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2554 กว่าเท่าตัว เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเชื่อมต่อการให้บริการทางการเงินพื้นฐานไปสู่การสร้างวินัยการออมและการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อของผู้มีรายได้น้อย ปัจจุบันธุรกิจลักษณะเดียวกับ M-Pesa เกิดขึ้นในบังกลาเทศ (bKash) และฟิลิปปินส์ (Ayannah) ด้วยเช่นกัน

พันธกิจหลักอีกด้าน ของธนาคารแห่งประเทศไทย คือ การขยายโอกาสให้ประชาชน ส่วนใหญ่ของประเทศเข้าถึง บริการทางการเงิน ด้วยต้นทุนที่เป็นธรรม

ปรากฏของ
ดร.วิโรจน์ สันติประภาพ
ในงานสัมมนาวิชาการประจำปี
“บทบาทธนาคาร
แห่งประเทศไทย
ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง”
ในงานสัมมนาทางวิชาการ
ประจำปี 2559

บริษัท CreditEase ในจีนบริการให้คำปรึกษา และมีแพลตฟอร์มแบบ Peer-to-Peer (P2P) สำหรับผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขาวนา และนักศึกษาให้มีโอกาสเข้าถึงสินเชื่อและบริการทางการเงินอื่น ๆ ได้โดยตรงอย่างครบวงจร เช่น ประกันเกษตรกรรม การวางแผนสินทรัพย์ โดยไม่ต้องผ่านสถาบันการเงิน ซึ่งปัจจุบันได้ขยายบริการไปทั่วประเทศจีน และฮ่องกง โดยจากเริ่มแรกจนถึงปี 2560 ได้ให้สินเชื่อกว่า 300 ล้านบาท เพื่อช่วยเหลือขาวนาแล้วกว่า 25,000 คนทั่วประเทศ

Ricuit เป็นบริษัทฟินเทคสัญชาติไทยที่ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยในไทย และปากีสถาน โดยช่วยจับคู่ระหว่างผู้ซื้อและเกษตรกรโดยตรง จัดทำ Credit Score โดยวิเคราะห์จากข้อมูลทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ใช้บริการ ช่วยให้สถาบันการเงินสามารถใช้ข้อมูลเชิงลึกปล่อยสินเชื่อให้เกษตรกรเหล่านั้นภายใต้ความเสี่ยงและต้นทุนที่น้อยลงได้ นอกจากนี้ ยังให้บริการเทคโนโลยี Machine Learning และภาพถ่ายดาวเทียม ให้คำแนะนำเกษตรกรด้านภูมิอากาศ และฤดูกาลเก็บเกี่ยว เพื่อเพิ่มผลผลิตได้อีกด้วย

สUn. กับการผลักดัน FinTech ในไทย

สำหรับไทย การเข้าถึงบริการทางการเงินของภาคครัวเรือนอยู่ในระดับสูง เมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน โดยจากผลการสำรวจการเข้าถึงบริการทางการเงินภาคครัวเรือนปี 2559 ของ ธปท. พบว่า กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนไทยเข้าถึงบริการทางการเงินถึงร้อยละ 97.3 ด้วยเหตุนี้ นโยบาย ธปท. ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงิน จึงมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพด้านราคาหรือความสะดวกรวดเร็วในการใช้บริการของผู้ใช้รายย่อยมากกว่าการเพิ่มระดับการเข้าถึงในเชิงปริมาณเหมือนประเทศอื่นโดยที่ผ่านมา ธปท. ได้พัฒนาระบบพร้อมเพย์ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานด้านการชำระเงินกลางของประเทศที่ช่วยให้ประชาชนทำธุรกรรมการเงินตลอดจนรับเงินสวัสดิการ และรับคืนสิทธิประโยชน์ทางภาษีได้โดยสะดวก ด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำหรือไม่มีค่าใช้จ่าย ลดความเสี่ยงจากการฉ้อโกง และลดการรั่วไหลของเงิน ปัจจุบันมีการลงทะเบียนพร้อมเพย์แล้วมากกว่า 46 ล้านบัญชี สอดคล้องกับปริมาณการใช้ระบบการชำระเงินแบบดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 83 ในช่วงปี 2559 - 2561

อีกด้านหนึ่ง คือ การพัฒนาและส่งเสริมการใช้มาตรฐาน QR Code เพื่อการชำระเงิน ช่วยเพิ่มทางเลือกในการชำระเงินให้สามารถทำได้สะดวกรวดเร็วกว่าขึ้นผ่านโทรศัพท์มือถือ รองรับการชำระเงินได้หลากหลายทั้งบัญชีธนาคาร บัตรเครดิต บัตรเดบิต และเงินอิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ร้านค้าขนาดกลางและเล็กมีช่องทางรับชำระเงินที่สะดวก เข้าถึงลูกค้าได้โดยตรง ไม่ต้องฝากขาย หรือผ่านตัวแทนรับเงิน ลดต้นทุนในการถือเงินสด โดยปัจจุบันมีร้านค้าในไทยที่ติดตั้ง QR Code แล้วกว่า 3 ล้านร้านค้า

อย่างไรก็ตาม ไทยยังมีช่องว่างการเข้าถึงบริการทางการเงินของกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและเล็กอยู่ เช่นเดียวกับหลายประเทศ เมื่อเดือนเมษายน 2562 ธปท. จึงได้ออกประกาศเพื่อส่งเสริมการประกอบธุรกิจเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์สำหรับธุรกรรมสินเชื่อระหว่างบุคคลกับบุคคล (P2P Lending Platform) เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการรายเล็กสามารถเข้าถึงเงินทุนได้ง่ายขึ้น จากเดิมที่การขอสินเชื่อทำได้ยากเนื่องจากไม่มีประวัติทางการเงินและไม่มีสินทรัพย์ค้ำประกัน โดย P2P Lending Platform จะเข้ามาเป็นตัวกลางทางการเงิน จับคู่ความต้องการและลดความไม่สมมาตรของข้อมูลระหว่างผู้กู้และนักลงทุน ด้วยต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำกว่า ให้ผลตอบแทนแก่นักลงทุนได้สูงกว่าธนาคาร และผู้กู้ได้จ่ายดอกเบี้ยถูกลง จึงช่วยให้ SMEs เข้าถึงบริการทางการเงินได้มากขึ้น ทั้งนี้ ผู้ที่จะประกอบธุรกิจ P2P Lending ต้องผ่านเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด และต้องเข้าร่วมทดสอบและพัฒนานวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory Sandbox) ก่อนยื่นขอรับใบอนุญาตและให้บริการจริง โดย P2P Lending นี้ประสบความสำเร็จอย่างมาก

ในจีน สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อ SMEs ไทยในลักษณะเดียวกัน

Open Banking กับการลดความเหลื่อมล้ำในอนาคต

สำหรับบทบาทของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินในระยะต่อไปนั้น เนื่องจากโลกยุคดิจิทัลเป็นโลกที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล จึงเป็นไปได้มากที่การเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่ง

ที่มา : แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2564) ของ ธปท.

ต่าง ๆ จะนำมาซึ่งการเข้าถึงบริการทางการเงินที่ดีขึ้น และเทคโนโลยีที่มีการกล่าวถึงในวงกว้างในตอนนี้ คือ เทคโนโลยี Open Banking ซึ่งนำไปสู่การเปิดเผยและแบ่งปันข้อมูล (Openness) ระหว่างสถาบันการเงินหรือองค์กรต่าง ๆ โดยมีหลักการสำคัญคือ ต้องได้รับความยินยอมจากลูกค้า ก่อนที่ผู้ให้บริการจะสามารถนำข้อมูลทางการเงินไปประมวลผล เพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการทางการเงินที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าแบบเฉพาะรายบุคคลให้ตรงความต้องการยิ่งขึ้นได้ เช่น การใช้ข้อมูลที่ได้รับมาประยุกต์รวมกับ Alternative Data จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ความต้องการใช้สินเชื่อของบุคคลนั้น ๆ แล้วนำเสนอสินเชื่อที่ตรงกับความต้องการดังกล่าว ทั้งนี้ รูปแบบ Open Banking จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ อาทิ สหราชอาณาจักรได้ตรากฎหมายกำหนดให้ธนาคารชั้นนำ 9 แห่ง ต้องเปิดเผยข้อมูล และแบ่งปันข้อมูลผู้เล่นฟินเทคอื่นหากได้รับการร้องขอจากลูกค้า ฮ่องกงออกนโยบายให้ทุกธนาคารต้องเปิดเผยข้อมูลผลิตภัณฑ์ของตนในลักษณะ “Read-only” เพื่อให้ลูกค้าสามารถเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของแต่ละธนาคารได้ และในอนาคตจะค่อย ๆ เพิ่มระดับให้บริษัทฟินเทคสามารถทำธุรกรรมทางการเงินของลูกค้าธนาคารได้ โดยไม่ต้องผ่านธนาคารโดยตรง ซึ่งคาดว่าจะช่วยเพิ่มการแข่งขันระหว่างธนาคารและบริษัทฟินเทค รวมถึงเปิดโอกาสให้บริษัทฟินเทคเข้ามาให้บริการในส่วนที่ธนาคารยังให้บริการได้ไม่ทั่วถึง

สุดท้ายนี้ การใช้ประโยชน์จากฟินเทคเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินจะเป็นไปได้ยากหากไม่มีปัจจัยสนับสนุนอื่นประกอบ อาทิ (1) ความพร้อมและการส่งเสริมการเปิดรับการใช้เทคโนโลยีของผู้ให้บริการ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อลดความเสี่ยงที่พัฒนาการทางเทคโนโลยีนำไปสู่การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน เช่น ผู้สูงอายุที่ไม่คุ้นเคยกับการใช้อินเทอร์เน็ตหรือสมาร์ทโฟน (2) การมีเกณฑ์การกำกับดูแลที่ยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้ให้บริการสามารถใช้เทคโนโลยีในการให้บริการได้ และเปิดรับนวัตกรรมโดยยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ ขณะเดียวกันก็ยังคงดูแลความเสี่ยงใหม่ที่จะเกิดขึ้น เช่น Cyber Risk และ (3) ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบฐานข้อมูลประชากร ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับต่อยอดไปสู่การทำ Open Banking ในอนาคต

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมที่ดีไปพร้อมกับการสนับสนุนองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จำเป็นจะทำให้ฟินเทคเป็นเครื่องมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

